

ЕЛЕКТРОННІ БАГАТОМОВНІ ТЕРМІНОЛОГІЧНІ СЛОВНИКИ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Черниш О. А.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри теоретичної та прикладної лінгвістики
Державний університет «Житомирська політехніка»
вул. Чуднівська, 103, Житомир, Україна
orcid.org/0000-0002-2010-200X
chernyshoxana@gmail.com*

Ключові слова:

*електронний багатомовний
термінологічний словник,
мовленнєва компетентність,
термінологія, переклад,
лексична одиниця.*

Статтю присвячено вивченню особливостей використання електронного багатомовного термінологічного словника у процесі вивчення іноземної мови. Розглянуто підходи до вивчення електронного словника, окреслено переваги та недоліки використання електронного лексикографічного джерела. Виокремлено лінгвістичні та екстралінгвістичні чинники важливості створення електронного багатомовного термінологічного словника. Наголошено, що електронний словник сприяє стандартизації та уніфікації вузькофахової термінології, уможливує здійснення еквівалентного перекладу спеціалізованої літератури, а отже, упорядковує термінологічну систему тощо. Це сприяє посиленню міжнародної співпраці та постійному стрімкому розвитку інформаційних технологій. Проаналізовано ефективність використання електронного багатомовного словника у виконанні низки вправ, зокрема під час виконання лексичних та граматичних вправ, читання та розуміння прочитаного, письма, слухання та усного мовлення. Установлено, що електронний багатомовний термінологічний словник вирізняється фото-, аудіо- та відеосупроводом лексичної одиниці; наявністю гіперпосилань, контексту вживання лексичної одиниці, додаткових тренувальних/тестових вправ; можливістю створення власного мінісловника; частотністю вживання лексичної одиниці; етимологією лексичної одиниці; представленням синонімії, антонімії, фразеології, сталих словосполучень тощо. Ці дистинктивні особливості сприяють удосконаленню мовленнєвих навичок студентів, а також поліпшенню їхньої цифрової компетентності. Зазначено перспективу подальших наукових досліджень, зокрема вивчення особливостей створення електронного багатомовного термінологічного словника та залучення студентів до укладання цього електронного довідкового джерела з метою вдосконалення мовленнєвих, професійних та цифрових навичок.

ELECTRONIC MULTILINGUAL TERMINOLOGICAL DICTIONARY IN FOREIGN LANGUAGE LEARNING

Chernysh O. A.

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Theoretical and Applied Linguistics
Zhytomyr Polytechnic State University
Chudnivska str., 103, Zhytomyr, Ukraine
orcid.org/0000-0002-2010-200X
chernyshoxana@gmail.com*

Key words: *electronic multilingual terminological dictionary, speech competence, terminology, translation, lexical unit.*

The article highlights the peculiarities of the electronic multilingual terminological dictionary use in a foreign language learning. It considers the approaches to define electronic dictionary, outlines the advantages and disadvantages of the use of electronic lexicographic sources. The article emphasizes linguistic and extralinguistic factors proving the importance of electronic multilingual terminological dictionary creation. It highlights that such a dictionary contributes to the standardization and unification of specialized terminology. Moreover, it enables thorough translation of specialized literature. Consequently, it streamlines terminological system. Therefore, electronic multilingual terminological dictionary facilitates international cooperation and contributes to constant and rapid development of information technologies. The article considers the effectiveness of electronic multilingual terminological dictionary use in doing lexical and grammatical exercises, reading and comprehension, writing, listening and speaking. It highlights the distinctive features of electronic multilingual terminological dictionary, for instance photo, audio and video prompts, the use of hyperlinks, context provision, additional training exercises and tests, the tools to create a mini learner's dictionary. In addition, electronic multilingual terminological dictionary provides synonyms, antonyms, phraseological units, fixed phrases etc. These distinctive features help to improve students' speaking skills, as well as their digital competence. The article outlines the prospect for further research that lie in the study of electronic multilingual terminological dictionary compilation as well as involving students in the dictionary creation to improve speech, professional and digital skills.

Вступ. Безсумнівно, використання сучасних інформаційних технологій у процесі навчання іноземної мови має низку вагомих переваг, про що неодноразово зазначала значна когорта як українських, так і зарубіжних учених, зокрема Ю. Г. Білецька, І. І. Костікова, А. О. Маслюк, Л. І. Морська, А. В. Шиба. Упровадження інформаційних технологій не лише фасилітує вивчення предмета, а й допомагає підвищити професійну грамотність майбутнього фахівця, зокрема збагачує, урізноманітнює та доводить до автоматизму його навички цифрової грамотності.

Мета наукової розвідки полягає у висвітленні теоретичного підґрунтя доцільності та ефективності використання електронних багатомовних термінологічних словників на практичних заняттях із вивчення іноземної мови. Ця мета передбачає використання низки **методів** теоретичного

дослідження, а саме: порівняльного аналізу відповідних лінгвістичних джерел, аналізу досвіду впровадження електронних словників у систему вивчення іноземної мови та систематизацію підходів імплементації елементів роботи з електронним лексикографічним джерелом у процесі вивчення іноземної мови.

Результати та обговорення. Активне використання інформаційно-комунікаційних технологій пов'язане з Наказом № 1060 Міністерства освіти і науки України «Положення про електронні освітні ресурси (ЕОР)» (2012 р.). У Наказі наголошується на важливості впровадження ЕОР у навчально-виховний процес, оскільки вони мають відповідне навчально-методичне призначення та сприяють забезпеченню навчальної діяльності учнів, студентів, а отже, є одним з основних елементів інформаційно-освітнього

середовища. ЕОР модернізують наповнення освітнього простору, уможливають доступ усіх учасників навчально-виховного процесу до якісних навчально-методичних матеріалів, створюючи рівні умови та гарантуючи доступність якісної освіти здобувачам незалежно від місця їхнього проживання та форми навчання. Інформаційно-комп'ютерні технології сприяють упровадженню особистісно-орієнтованого педагогічного процесу. Отже, використання сучасних технологій значно активізує та інтенсифікує навчальну діяльність студентів.

Електронний словник визначають по-різному. Під електронним словником розуміють лексикографічний об'єкт, спрямований на реалізацію та введення в обіг значної кількості продуктивних ідей, які з певних причин не можуть бути реалізовані у паперових лексикографічних виданнях [4]. Це комп'ютерна база даних, яка містить закодовані словникові статті, що уможливають швидкий пошук необхідних слів з урахуванням морфологічних форм пошуку словосполучень, що сприяють правильному визначенню слова під час перекладу. Електронний словник має чітку й послідовну структуру, що включає передмову, правила використання, перелік скорочень, корпус, граматичний опис, список літератури, список ілюстративного матеріалу тощо [1, с. 5] та відіграє значну роль у формуванні лексичної, граматичної, соціокультурної компетенції. Електронний словник також розглядають як дидактичний засіб, який удосконалює знання з методики, мовознавства й інформатики та сприяє навчанню, інтелектуальному розвитку та загальній ерудиції особистості [3, с. 3].

Важливість укладання електронних багатомовних термінологічних словників зумовлена низкою як лінгвістичних, так і екстралінгвістичних чинників [2]. Серед лінгвістичних чинників виокремлюють: постійну потребу стандартизації та уніфікації вузькофахової термінології; нагальність здійснення еквівалентного перекладу спеціалізованої літератури; потребу впорядкування термінологічної системи тощо. Екстралінгвістичні чинники включають: посилення міжнародної співпраці; постійний стрімкий розвиток інформаційних технологій; потребу постійного освоєння та впровадження новітніх методів та технологій; удосконалення способів створення, упорядкування, опрацювання, зберігання та передавання інформації та ін.

Електронні багатомовні термінологічні словники вирізняються низкою переваг, а саме:

- багатофункціональністю, що полягає у широкому розмаїтті додаткових функцій, спрямованих на вичерпне представлення лінгвістичної одиниці;

- мультимедійністю, що уможливує озвучування слів, надає ілюстративний матеріал (фото, анімацію, відео, графіки) для кращого осмислення та запам'ятовування лексеми;

- динамічністю представлення інформації про лексикографічну одиницю, що сприяє засвоєнню лексеми;

- актуальністю наведеної інформації, що досягається за рахунок можливості постійного оновлення інформації тощо.

Таким чином, електронний багатомовний термінологічний словник вирізняється як кількісно, так і якісно в обсязі запропонованої інформації, наведенні додаткового ілюстративного матеріалу з наданням опцій аудіо- та відеопояснень. Використання електронного багатомовного термінологічного словника сприяє продуктивній організації самостійної роботи студентів, їхньої навчально-пізнавальної діяльності. Цей тип лексикографічного видання дає змогу прослухати слово на предмет правильної вимови, засвоїти особливості вживання слова у контексті та відпрацювати набуті знання на прикладі запропонованих вправ он-лайн. Гіпертекстуальність електронного багатомовного термінологічного словника уможливує здійснення лінгвістичної роботи студентами, зокрема робить можливим зіставний аналіз синонімічних одиниць, порівняння їх уживання у контекстних масивах, що допомагає розвивати у студентів чуття мови.

Електронний багатомовний термінологічний словник є незамінним помічником у процесі розуміння тексту, його читання та перекладу, а також під час створення усних чи письмових повідомлень відповідних жанрів.

Для аналізу ефективності використання електронних словників студентам Державного університету «Житомирська політехніка» було запропоновано надати відповідь на декілька запитань опитувальника (табл. 1).

За результатами проведеного опитування можемо стверджувати, що 100 % респондентів упевнено користуються електронними лексикографічними виданнями та одноголосно визнають зручність електронного словника порівняно з його паперовою версією. Студентам подобається послуговуватися електронним словником, оскільки довідкове джерело завжди під рукою, а отже, за лічені хвилини можна отримати необхідну інформацію щодо значення певної лексичної одиниці та особливостей її вживання у контексті. Це значно мінімізує можливість допущення помилок та сприяє формування лексичної компетентності знавців мови.

Серед переваг використання електронного словника доволі часто зазначаються мультимедійність та багатофункціональність (рис. 1).

**Опитувальник щодо ефективності використання електронних словників
під час занять з іноземної мови**

1.	Чи користуєтеся Ви електронними словниками?	– так – ні
2.	Чи подобається Вам користуватися електронними словниками?	– так – ні
3.	Електронний словник зручніший у використанні, ніж паперовий?	– так – ні
4.	У чому перевага електронного словника?	– багатofункціональність – мультимедійність – динамічність – актуальність інформації – Ваш варіант
5.	Яка функція електронного словника Вам подобається найбільше?	– фото-, аудіо- та відеосупровід лексичної одиниці; – наявність гіперпосилань; – наявність контексту вживання лексичної одиниці; – наявність додаткових тренувальних/тестових вправ; – можливість створення власного міні словника; – частотність уживання лексичної одиниці; – етимологія лексичної одиниці; – представлення синонімії, антонімії, фразеології, сталих словосполучень тощо; – Ваш варіант
6.	Електронний словник є корисним для мене	– виконання лексичних та граматичних вправ; – читання та розуміння прочитаного; – письма; – слухання; – усне мовлення
7.	Чи використовуєте Ви всі можливості електронного словника?	– так – ні

Рис. 1. Переваги електронного словника

Мультимедійність електронного словника сприяє кращому сприйняттю та запам'ятовуванню інформації. Доступність фото-, аудіо- та відеоматеріалів урізноманітнює лексикографічний контент, допомагає створити асоціативний зв'язок,

що активує краще сприйняття матеріалу студентом. Окрім того, мультимедійність також сприяє формуванню цифрової грамотності студента. Широке розмаїття доступних функцій надає множинність вибору студентам та заохочує вдосконалювати свої професійні та цифрові вміння.

За свідченням респондентів, електронні словники є доволі функціональними. Переважна більшість студентів упевнено використовує увесь функціонал електронного довідкового видання, однак найбільша популярність належить наявності синонімії, антонімії, фразеології, сталих словосполучень тощо, а також додаткових тренувальних вправ (рис. 2).

Натомість лише незначний відсоток респондентів цікавиться особливостями етимології лексичної одиниці, частотністю її вживання та можливістю створення власного мінісловника. Таким результатом є доволі очікуваним, оскільки інтерес студентів зумовлений типами вправ, які зазвичай пропонуються викладачами для поглиблення знань із мови та вдосконалення мовленнєвих навичок.

Студенти використовують електронні словники переважно у роботі з лексичними та грама-

тичними вправами (рис. 3). Частотність виконання вправ цього типу є доволі високою, адже представлення нового лексичного матеріалу завжди супроводжується низкою вправ для тренування. Окрім того, важко правильно вживати ту чи іншу грамагичну форму, не розуміючи змісту речення.

Рис. 2. Функції електронного словника

Рис. 3. Уживання електронного словника

Частотним є використання електронного словника для виконання низки вправ із читання та розуміння прочитаного. Зазначені вправи потребують досконалого розуміння як значення слова, так і особливостей його вживання, а також синонімії, антонімії й сталих словосполучень.

Ефективність електронного словника відчутна під час створення письмових повідомлень. Студенти послуговуються електронним словником для перевірки правильності вживання прийменників у словосполученнях із дієсловами, прикметниками та іменниками, що дає змогу уникнути можливих помилок.

Використання електронного словника під час виконання вправ зі слухання та під час усного мовлення не рекомендується самою умовою завдання, оскільки передбачає вільне володіння лексичним матеріалом на репродуктивному та продуктивному рівнях відповідно.

Висновки та перспективи подальших розробок у цьому напрямку. Таким чином, електронний словник є своєрідною комп'ютерною базою даних закодованих словникових статей, що сприяє швидкому пошуку необхідних лексичних одиниць з урахуванням їхніх морфологічних форм. Електронний словник вирізняється низкою притаманних ознак, зокрема багатofункціональністю, мультимедійністю, динамічністю та можливістю постійної актуалізації інформації. Отже, ефективність використання словника є очевидною. Електронні довідкові джерела успішно використовуються під час виконання лексичних та грамагичних вправ, читання та розуміння прочитаного, слухання й створення усних і письмових повідомлень. Зазначений тип словника цікавий фото-, аудіо- та відеосупроводом лексичної одиниці; наявністю гіперпосилань і контексту вживання лексичної одиниці, а також додаткових тренувальних/тестових вправ; можливістю створення власного мінісловника; частотністю вживання лексичної одиниці; етимологією лексичної одиниці; представленням синонімії, антонімії, фразеології, сталих словосполучень тощо.

Перспективу подальших наукових досліджень становить вивчення особливостей створення електронного словника та залучення студентів до укладання електронного довідкового джерела з метою вдосконалення мовленнєвих, професійних та цифрових навичок.

ЛІТЕРАТУРА

1. Балалаєва О. Ю. Інформаційні технології як чинник формування нової парадигми освіти. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти*. 2013. Вип. 7. С. 4–7.
2. Дев'ятко Ю. Електронний багатомовний словник стоматологічних термінів: теоретичні аспекти та спроба укладання. *Термінологія*. 2016. № 842. С. 28–31. URL: <https://science.lpnu.ua/uk/terminologiya/vsi-vypusky/visnyk-no-842-2016/elektronnyy-bagatomovnyy-slovyk-stomatologichnyh>
3. Костікова І. Упровадження електронних словників у процесі навчання англійської мови. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2018. № 2 (76). URL: <https://pedscience.sspu.sumy.ua/wp-content/uploads/2018/05/3-1.pdf>
4. Сінкевич Н. М. Сучасний електронний український словник як база лінгвістичного аналізу слова. *Дослідження з лексикології і граматики української мови*. 2011. Вип. 10. С. 240–244.
5. Сінкевич Н. М., Плющай О. О. Лінгвістичні та екстралінгвістичні особливості електронних словників сучасної української мови. *Дослідження з лексикології і граматики української мови*. 2016. Вип. 17. С. 100–110. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dlgum_2016_17_13

REFERENCES

1. Balalaeva, O. Yu. Informatsiini tekhnolohii yak chynnyk formuvannia novoi paradyhmy osvity. [Information technologies in the formation of new education paradigm]. *Onovlennia zmistu, form ta metodiv navchannia i vykhovannia v zakladyakh osvity*. 2013. Vip. 7. Ss. 4–7.
2. Devyatko, Yu. Elektronnyi bahatomovnyi slovyk stomatolohichnykh terminiv: teoretychni aspekty ta sproba ukladannia. [Electronic multilingual dictionary of dental terms: theoretical aspects and ways of compilation]. *Terminolohiia*. 2016. № 842. Ss. 28–31. Access mode: <https://science.lpnu.ua/uk/terminologiya/vsi-vypusky/visnyk-no-842-2016/elektronnyy-bagatomovnyy-slovyk-stomatologichnyh>
3. Kostikova, I. Uprovadzhenia elektronnykh slovnykiv u protsesi navchannia anhliiskoi movy. [Introduction of electronic dictionaries in the process of learning English]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii*. № 2 (76). 2018. Access mode: <https://pedscience.sspu.sumy.ua/wp-content/uploads/2018/05/3-1.pdf>
4. Sinkevich, N. M. Suchasnyi elektronnyi ukrainskyi slovyk yak baza linhvistychnoho analizu slova. [Modern electronic Ukrainian dictionary as a basis for linguistic analysis of the word]. *Doslidzhennia z leksykolohii i hramatyky ukrainskoi movy*. Vip. 10, 2011. Ss. 240–244.
5. Sinkevich, N. M., Plyshjay, O. O. Linhvistychni ta ekstralinhvistychni osoblyvosti elektronnykh slovnykiv suchasnoi ukrainskoi movy. [Linguistic and extralinguistic features of electronic dictionaries of the modern Ukrainian]. *Doslidzhennia z leksykolohii i hramatyky ukrainskoi movy*. 2016. Vip. 17. Ss. 100–110. Access mode: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dlgum_2016_17_13